

Πηγές της ιστορίας της

◀ **Αστική Σχολή Συνασού.** Έλεγχος του μαθητή Αβραάμ Αξινόπουλου για το σχολικό έτος 1907-1908, με ημερομηνία 6 Ιουλίου 1908 και με υπογραφή: ο σχολάρχης Δ. Κοσμίδης. Ένα από τα λιτά έγγραφα που συγκροτούν το σημαντικό αρχείο της Συνασού στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών.

Της **ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΣ ΜΠΑΛΤΑ**

Ιστορικού, Εθνικό Ιδρυμα Ερευνών

ΟΙ ΠΗΓΕΣ που υπάρχουν στην Ελλάδα για τη μελέτη της ιστορίας της Συνασού είναι συγκεντρωμένες στα Γενικά Αρχεία του Κράτους και στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Σίγουρα πληροφορίες για τη Συνασό και τους Ρωμιούς κατοίκους της θα βρίσκονται και σε οθωμανικές πηγές, για παράδειγμα στους ιεροδικαστικούς κώδικες της περιφέρειας Ικονίου και σε φορολογικά κατάστιχα της κεντρικής διοίκησης της αυτοκρατορίας.

Γενικά Αρχεία του Κράτους

Το 1943 παραδόθηκε στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ) το αρχειακό υλικό που έφεραν οι Ανταλλάξιμοι από την πατρίδα τους, το οποίο είχαν καταθέσει με την άφιξή τους στην Ελλάδα στο Ταμείο Ανταλλαξιμων Κοινοτικών και Κοινοφελών Περιουσιών. Είκοσι έξι σινασίτικοι κοινοτικοί, εκκλησιαστικοί και σχολικοί κώδικες βρίσκονται σήμερα στα ΓΑΚ. Καλύπτουν το χρονικό διάστημα 1835-1924. Η τυπολογία τους και η θεματική τους δεν διαφέρει από αυτήν των αντίστοιχων ελλαδικών. Οι κοινοτικοί κώδικες, οι οποίοι αποτελούν και την πλειοψηφία του αρχειακού αυτού υλικού, καταγράφουν τις δασοληψίες της ρωμίκης κοινότητας με την κεντρική οθωμανική εξουσία (καταβολές φόρων, απογραφές φορολογούμενου πληθυσμού), αλλά και τις σχέσεις των μελών της κοινότητας (διαθήκες, πωλητήρια, δανεισμοί), τη διαχείριση των περιουσιακών της στοιχείων και τη διοίκησή της (εκλογές δημογεροντίας, κανονισμοί που ρυθμίζουν θέματα γάμου, κληρονομιών, τελετουργικά εορτών). Στο πλούσιο αυτό υλικό, ικανό να συνθέσει την ιστορία της κοινότητας, βασίστηκε το βιβλίο του Χρ. Χατζηιωσήφ «Συνασός, ιστορία ενός τόπου χωρίς «ιστορία»», που σύντομα θα κυκλοφορήσει.

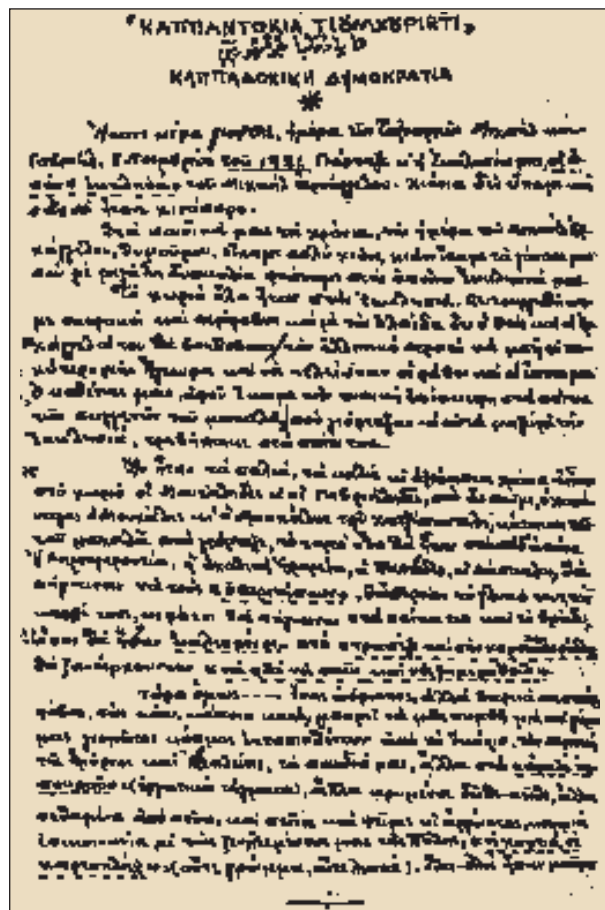
Μια άλλη αρχειακή μονάδα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους είναι τα Πρακτικά της Εκτιμητικής Επιτροπής του υπουργείου Γεωργίας που η μαρτυρία του είναι πολύτιμη, τόσο για τη μελέτη του πληθυσμού όσο και για την έρευνα της οικονομικής κατάστασης του καππαδοκιού στοιχείου. Στα τρία κατάστιχα της Συνασού καταχωρίζονται από τον Νοέμβριο του 1925 ως τον Απρίλιο του 1926 από τους κοινοτικούς της άρχοντες που συνεδριάζουν στον Πειραιά 630 δηλώσεις Σινασιτών για τις εγκαταλελειμμένες περιουσίες τους και σημειώνεται το ποσό που τους επιδικάζεται. Είναι το αποδεικτικό υλικό για τη διευκρίνιση της προσφυγικής κατάθεσης «στην πατρίδα είχαμε...».

Λεπτομερής κατάλογος των περιεχομένων των δύο αυτών αρχειακών σωμάτων θα κυκλοφορήσει αυτόν τον χρόνο από τις εκδόσεις του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών· η καταλογόγραφηση εντάσσεται στην προσπάθεια του ερευνητικού αυτού Ιδρύματος να καταγράψει τις πηγές της ιστορίας του μικρασιατικού ελληνισμού.

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών

Οι συνεργάτες του Κέντρου Μικρασιατικών

▶ Σελίδα από χειρόγραφο του Σερραφείμ Ρίζου. Κατά παραγγελία του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών ο Ρίζος καταπιάστηκε ονοσηματικά και δουλεύοντας με αξιοζήλευτο ενθουσιασμό άφησε μια ογκώδη (44 τετράδια), αλλά ανέκδοτη μέχρι σήμερα πολυχιδή εργασία που αφορά θέματα λαϊκού πολιτισμού και τοπογραφία της Συνασού (φωτ.: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών).

Σινασού

Σπουδών στις δεκαετίες '50 - 60, με βάση ένα ερωτηματολόγιο συνέλεξαν την προσωπική μαρτυρία των προσφύγων. Το αρχείο αυτό προφορικής παράδοσης που συγκεντρώθηκε αποτελεί τη μοναδική συστηματική συλλογή και ως εκ τούτου είναι έργο μνημειώδους σημασίας στη μικρασιατική έρευνα. Το ερωτηματολόγιο προσανατολισμένο κυρίως σε θέματα λαϊκού πολιτισμού και τοπογραφίας προσπαθεί να αναπλάσει την εικόνα των οικισμών και να συγκεντρώσει στοιχεία για τη ζωή των κατοίκων. Όπως έχει ειπωθεί και με άλλες ευκαιρίες, η πληροφοριοδοτική ικανότητα του υλικού αυτού μπορεί να επιδείξει τον χαρακτήρα της οικονομίας και τη δομή της κοινωνικής σύνθεσης του οικισμού στη μικρασιατική γη, μπορεί να αναπλάσει την πολιτισμική δράση και την ταυτότητά του, αλλά φυσικά δεν προσφέρεται για ποσοτικές εκτιμήσεις όμοιου τύπου με αυτές που μας συνήθισε η ιστοριογραφική παραγωγή της «νέας ιστορίας», δηλαδή δημογραφικά μεγέθη και οικονομικές παραμέτρους. Στους φακέλους του προφορικού υλικού μαρτυρείται ότι οι κάτοικοι της Σινασού δεν όφειλαν τον πλούτο τους στις γεωργικές τους ασχολίες, μολονότι δεν έλειπαν οι καλλιέργειες σουσαμιού, σιτηρών, η αμπελουργία και τα κηπευτικά.

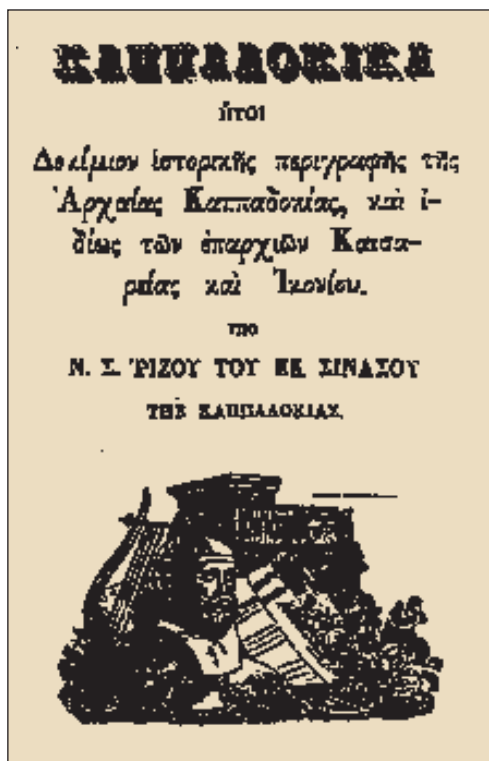
Ο πλούτος της Σινασού, αποτυπωμένος στη «μνήμη» των πληροφορητών κυρίως με σημείο αναφοράς τα αρχοντόσπιτά της, καταγράφεται ότι οφειλόταν στα κεφάλαια που έρχονταν από τους μετανάστες χαβιράδες του Γαλατά, οι οποίοι υποστήριζαν και κάθε άλλη πολιτισμική και εκπαιδευτική δραστηριότητα του χωριού. Η Σινασός (φακ. 332-339) εντάχθηκε από τους συνεργάτες του Κέντρου στην περιφέρεια Προκοπίου (Ουργκιούη), μαζί με τα χωριά Τζαλέλα ή Τζεμίλ (Ευμορφοχώρι), Ποτάμια (Ντερέκιοϊ) και Προκόπη, το Κάστρο για τους ντόπιους.

Στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών υπάρχουν επίσης εκατό περίπου λυτά έγγραφα που αφορούν σε τίτλους ιδιοκτησίας, συμφωνητικά κ.λπ. της Σινασού και 44 χειρόγραφα του Σεραφείμ Ρίζου που γράφησαν κατά παραγγελία του Κέντρου· αποτελούν απαντήσεις σε ερωτηματολόγια που του υποβλήθηκαν και αφορούν κυρίως θέματα λαϊκού πολιτισμού και τοπογραφίας του χωριού. Δίπλα σ' αυτό το υλικό πρέπει να προστεθεί και το αρχείο φωτογραφιών. Συγκροτήθηκε από φωτογραφίες της Σινασού κατά τη φωτογράφιση του 1924 πριν από το φευγικό της προσφυγιάς, από φωτογραφίες κατά τη διάρκεια του κτισίματος της Νέας Σινασού στην Εύβοια, από λήψεις των συνεργατών του Κέντρου, αλλά και Σιναιοιτών κατά τη διάρκεια επισκέψεών τους στα πάτρια στη δεκαετία του 1960. Δείγματα από το υλικό αυτό δημοσιεύτηκαν στον κατάλογο της έκθεσης που έγινε το 1974, στο λεύκωμα «Προσφυγική Ελλάδα» και σε διάφορες εκδόσεις σινασίτικων πολιτιστικών εταιρειών. Δυστυχώς το μοναδικό αυτό υλικό, ατακτοποιητό και ακαταλογογράφητο στο σύνολο των μικρασιατικών οικισμών, κινδυνεύει να καταστραφεί.

Αναξιοποίητα παραμένουν ως σήμερα τα στοιχεία που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της

▲ Θύρα «Μεντρεσέ» Ιεροσπονδαστηρίου Ικονίου ρυθμού «Σελισούκ», γράφει επεξηγηματικά στη λεζάντα τον σχεδόν ο Σεραφείμ Ρίζος, τον οποίον τα χειρόγραφα (44 τετράδια) συνοδεύονται με σχέδια ή και επικολλημένες φωτογραφίες (φωτ.: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών).

▲ Δύο πρώιμες και αξιόλογες πραγματείες που αφορούν έμμεσα ή άμεσα τη Σινασό, αφού και οι δύο συγγραφείς είναι Σιναιοίτες.

